

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Анотація. Розглянуто питання психолінгвістичного підходу до дистанційного навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах. Досліджено методологічні, теоретичні, методичні, психологічні та лінгвістичні аспекти дистанційного навчання. Обґрунтовано принципи, ефективні методи, форми та засоби дистанційного навчання. Проаналізовано ефективний спосіб укладання навчальних програм для дистанційного вивчення іноземних мов. Охарактеризовано основні методичні принципи та педагогічні підходи навчання іноземних мов. Детально проаналізовані три методичні принципи навчання іноземних мов: навчання на основі поставлених завдань, навчання на основі власного досвіду, навчання на основі продуманої подачі інформації.

Ключові слова: дистанційна система навчання, психолінгвістичний підхід, навчання на основі поставлених завдань, навчання на основі власного досвіду, навчання на основі продуманої подачі інформації.

Постановка проблеми. У наш час Інтернет-технологій багато аспектів нашого життя переноситься в мережу, прискорюючи тим самим темпи розвитку інформаційного суспільства і долаючи географічні бар'єри. Не стає виключенням і освіта. Зараз вже не обов'язково знаходитись поруч з викладачем. Достатньо великий час існує заочна форма навчання студентів. Але її можливості дуже обмежені. Інтернет дає змогу розширити їх, зробити заочне навчання справді повноцінним та всеохоплюючим.

У зарубіжній науково-педагогічній літературі термін дистанційне навчання вживається для позначення такої форми навчання, у яких передача інформації між студентами і викладачами відбувається за допомогою технічних засобів зв'язку [8]. Найтипівішими прикладами такої форми є радіо- і телеуроки, які дуже поширені та користуються великим успіхом. Популярність дистанційного навчання пояснюється низкою його особливостей у порівнянні з традиційними формами навчання. По-перше, дистанційне навчання є доступним практично

кожній людині, яка має у своєму розпорядженні радіо- чи телеприймач і перебуває в досяжності радіо- і телемовлення. По-друге, дистанційне навчання характеризується демократичністю, тому що ним можуть користуватися люди різних вікових груп, різного рівня освіти й соціального статусу. По-третє, кожний студент має можливість вибору курсу відповідно до своїх вподобань і здібностей. Проте оперативний індивідуальний зворотній зв'язок між студентами і викладачами істотно обмежує дидактичні можливості радіо- і телеурків. Використання комп'ютерних телекомунікаційних мереж помітно розширює можливості дистанційного навчання, дає змогу запроваджувати його на якісному рівні. Передусім це пов'язано з тим, що викладачеві надається оперативний зворотній зв'язок зі студентами, отже, і можливість оперативного контролю та корекції під час процесу.

Аналіз актуальних досліджень. У галузі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, дистанційної освіти та навчання працює ряд учених і спеціалістів, кожен з яких зробив свій внесок у пропагування та організацію наукових досліджень, упровадження їх результатів у педагогічну практику. Серед них: О. Андрєєв [1], В. Биков [2], О. Поляков [3] та ін. Теоретичні положення, що були визначені в цих дослідженнях, складають досить ґрунтовну загальну основу методології дистанційного навчання.

Проте залишаються не розробленими теоретичні та практичні основи дистанційного навчання іноземної мови в системі підготовки студентів у вищих навчальних закладах, в яких урахувувалися б сучасні досягнення інформаційно-комунікаційних технологій в теорію і практику застосування дистанційної системи навчання.

Мета статті – визначити методологічні, теоретичні, методичні, психологічні та лінгвістичні аспекти дистанційного навчання та обґрунтувати зміст, принципи, ефективні методи, форми та засоби дистанційного навчання іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. Впродовж останнього десятиліття з'явилося багато нових пропозицій та методик вивчення іноземних мов на основі поставлених завдань у дистанційній формі. Проте, всі вони обмежені

пропозиціями одиничних видань в педагогічних альманахах і не вмотивовані аналізом потреб тих, хто навчається. Деякі з них обмежені лише комунікативними завданнями, які відображені в навчальних програмах. Аналогічний підхід відображений і в програмах з дистанційного навчання іноземних мов. Теоретично мотивований підхід до створення програм вивчення іноземних мов базується на шести компонентах: 1) аналіз потреб та засобів навчання; 2) зовнішній вигляд програми; 3) методологія; 4) педагогіка; 5) тестування і 6) оцінювання [7, 416].

Головною метою при розробці програм дистанційного навчання іноземних мов є зробити принциповий вибір серед технологічних варіантів. Щоб бути ефективними, програми дистанційного навчання іноземних мов повинні бути ретельно спланованими на основі чіткого розуміння потреб учнів, а також відповідних технологій вивчення. Існує великий зв'язок між технологіями, які використовують під час навчання в класі та дистанційним навчанням. Викладач, який працює в класі може спілкуватися зі студентами та спостерігати за ними в процесі навчання, враховуючи їх потреби та вподобання. Вивчаючи мову дистанційно, студенти роблять це на відстані, віддалено від викладача і, водночас, цей процес є первинно асинхронним. Зазначені два фактори є потенційно проблематичними у процесі навчання іноземних мов, ефективність якого безпосередньо залежить від спілкування та інтеракції між студентом та викладачем. Ми переконані, що під час укладання навчальної програми з дистанційного навчання іноземних мов, ми повинні зважити на механізми, які можуть і повинні компенсувати асинхронність комунікації та відсутність безпосереднього зв'язку між викладачем та студентами. Іншими словами, якщо дистанційне навчання є різновидом навчання поза межами аудиторного часу, його можна розглядати як таке, яке повинно мати певні переваги також. Беручи до уваги фактори, які розрізняють аудиторне навчання та дистанційне навчання, ми зосереджуємо нашу увагу на навчанні іноземних мов на основі поставлених завдань, як на підході до дистанційного вивчення іноземних мов з потенціалом до мотивації раціонального вибору серед багатьох технологічних засобів, доступних під час спроби створити психолінгвістичне середовище для навчання.

Навчання іноземних мов на основі поставлених завдань базується на методичних принципах і педагогічних підходах. Вони і є базовими поняттями створення навчального плану та матеріалів для вивчення іноземних мов на основі поставлених завдань під час занять.

Методичні принципи – це універсальні навчальні характеристики, які мотивовані теорією та дослідницькими завданнями, а також психологією навчання, і які є необхідними під час навчання іноземних мов, або роблять його ефективним [8]. Теоретична та емпірична підтримка зазначених характеристик надає їм можливість характеризувати будь-який підхід до навчання іноземних мов на основі поставлених завдань.

Навчання іноземних мов на основі поставлених завдань побудоване на когнітивній та інтерактивній теорії, а також на наукових дослідженнях [7, 8]. Не всі методичні принципи походять з однієї теорії, хоча, таке припущення мало право існувати також. Навчання мов на основі поставлених завдань – це теорія, яка перебуває в пошуках тих компонентів, які роблять навчання мов ефективним. Мовна освіта є соціальною послугою, і тому провайдери та споживачі таких послуг зацікавлені в можливості отримання дивідендів. Деякі з компонентів вмотивовані не теорією, а педагогічною роботою і загальною психологією.

В той час, як методичні принципи – це універсалії для вивчення мов, на основі яких педагогічні підходи поєднують необмежений перелік засобів та можливостей для реалізації принципів на рівні аудиторного навчання. Вибір педагогічних підходів визначається такими факторами:

- філософія та вподобання викладача;
- вік студента, його здібності, рівень освіченості та здатність до розумових дій;
- система базових лінгвістичних елементів, які потрібно вивчати;
- природа навчального середовища (найбільш важливо для реалізації дистанційного навчання) [7, 418].

Вибір педагогічних підходів до вивчення іноземних мов дистанційно має відбуватися раціонально та систематично. Інколи такі підходи визначаються

безпосередньо під час заняття самим викладачем, який є надійним джерелом створення позитивного середовища для вивчення мов.

Безумовно, навчання іноземних мов з використанням новітніх технологій – це галузь педагогічних наук. Не можливо стверджувати, що технології є надзвичайно необхідними для опанування іноземними мовами з точки зору психолінгвістики. Більш того, найбільш успішне навчання іноземних мов не потребує технічної підтримки взагалі [4, 24]. Проте, сьогоденне покоління комп'ютерних технологій пропонує багато переваг над традиційним аудиторним навчанням мов завдяки легкості та доступності до навчальних матеріалів, а також різноманітності доступу до них. Особливо ці переваги помітні під час вивчення окремих курсів, які опановуються невеликими групами студентів. Хоча, навчання іноземних мов поза межами аудиторії характеризується багатьма проблемами. Наприклад, викладач, який зазвичай працює в аудиторії, має такі характеристики: 1) найнадійніше джерело навчання в аудиторії; 2) людина, яка найшвидше приймає рішення під час заняття; 3) носій зворотнього зв'язку між тим хто навчає, і тими, хто навчається. За нових умов під час дистанційного навчання викладач відмежовується в просторі і часі від студентів, які, в свою чергу, можуть відмежовуватися один від одного.

Наразі, актуальним є питання, які технології мають допомогти уникнути труднощів під час навчання іноземних мов дистанційно. Важливо дослідити, як можливо інтегрувати переваги роботи в мережі, водночас компенсуючи проблеми, що виникають в результаті відсутності визначеного часу та особистісного спілкування.

Найважливіше, визначити курс чи програму навчання іноземних мов дистанційно. Адже, удосконаленого варіанту вище зазначених базових понять ще не існує. Існують корисні лінки (посилання) на віртуальні та друковані навчальні матеріали, що розміщені на сайтах провідних університетів світу. Такі ресурси підпадають під наступні категорії: книги, словники, засоби для перекладу, граматичні довідники, аутентичні відеоматеріали, аутентичні тексти, тестові завдання. Проте, в жодному онлайн-каталозі університетів немає курсу вивчення

мов дистанційно (можливо зустріти лише курси з навчання іноземних мов вузького спрямування з конкретно визначеною метою, наприклад, ділова англійська мова) [5, 14].

Беручи до уваги підхід до навчання іноземних мов на основі поставлених завдань, ми відзначаємо значну кількість переваг, а також недоліків цієї системи. По-перше, основний акцент такого навчання, враховуючи потреби тих, хто вивчає іноземні мови, ставиться на альтернативі, яка пропонує відійти від класичного підходу, який базується на вивченні граматики та мовної практики в аудиторних умовах. По-друге, пропонуються різноманітні ресурси, які відповідають потребам студентів, а також практикується індивідуалізація в мовному навчанні. І нарешті, такі технології стають важливими компонентами дистанційного навчання іноземних мов, а також цілями такого навчання.

Важливо зазначити і труднощі, які виникають під час дистанційного навчання. Вивчення потреб студентів, які хочуть вивчати, або вже вивчають іноземні мови, лежить в основі створення навчальних програм, враховуючи педагогічні підходи, необхідні для цього. Важливо визначити, на скільки потреби у вивченні мов реалізуються в контексті дистанційного навчання. Цей пункт є надзвичайно важливим з того часу, як дистанційна освіта почала перетворюватися на масову комерціалізацію, яка швидко набирає великої популярності і з часом обійде традиційні підходи до навчання. Університети вбачають у дистанційних курсах можливість залучати величезну кількість студентів, які будуть платити за вивчення курсів і не будуть фізично присутніми на заняттях.

Зазначимо, що для успішної реалізації дистанційного навчання іноземних мов на основі поставлених завдань, потрібно дотримуватися методичних принципів. Перший принцип – виконання завдань, а не робота з текстами. Основна увага під час вивчення іноземних мов зосереджена на виконанні завдань, а не на вивченні зв'язків між мовними структурами та лексичними одиницями. Аудіозаписи текстів або друковані тексти – це статичні записи завдань. Побудова завдань, які базуються на текстах, означає вивчення мови як об'єкту, а не вивчення мови як живої реальності, що відбувається під час виконання різних завдань. Завдяки

виконанню завдань педагогічного характеру, студенти проявляють свої здібності, які необхідні для виконання цільових завдань, що визначаються потребами тих, хто вивчає іноземні мови на різних рівнях [6, 67].

Другим методичним принципом є сприяння навчанню на основі власного досвіду. Основна, перевірена часом ідея, виражена у формі «навчання в процесі роботи», «навчання, що зосереджене на дитині» та «навчання людини в цілому» реалізується як практичний досвід з реальними завданнями. Нові знання легше отримати і краще інтегрувати в довготривалу пам'ять, якщо вони пов'язані з реальними подіями та досвідом. Навчання іноземних мов на основі поставлених завдань є прикладом навчання в процесі роботи, на основі власного досвіду. Воно спрямоване на реалізацію бажань студентів та задоволення їхніх сьогоденних та майбутніх комунікативних потреб, що є першим кроком у розробці дистанційного курсу. Студенти вивчають мову на основі виконання освітніх завдань. Комп'ютерне моделювання цільових середовищ і завдань є хорошим прикладом навчання на основі власного досвіду. Основна ідея такого навчання полягає в тому, що студент самостійно може отримати досвід роботи в штучному середовищі без напруги та наслідків своєї діяльності.

Третій метод базується на продуманій подачі інформації. Адже і автентичні і спрощені тексти для вивчення іноземних мов психолінгвістично є недосконалими для вивчення. Автентичні тексти, які пишуться носіями мови та для них, є достатньо складними для вивчення звичайними студентами, які вивчають іноземні мови. В результаті цього, виникає необхідність спростити металінгвістичне вивчення текстів, щоб їх зрозуміти, а це веде, в свою чергу, до вивчення мови як об'єкту, а не до розвитку функціональної спроможності користуватися іноземною мовою. Традиційна альтернатива роботи над текстами – спрощені тексти – є неприродними і нереалістичними в своїй тенденції бути відокремленими за інтертекстуальністю, яка характеризує автентичний дискурс. Спрощені тексти легше зрозуміти, ніж оригінальні тексти, але втрачаються важливі елементи, які є необхідними для вивчення мови [8]. Вихід з цієї ситуації – використання методу продуманої подачі інформації. Продумані тексти

зберігають свій семантичний зміст та оригінальну версію, яка є модифікованою та вдалою для вивчення іноземних мов [9, 62].

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що вибір технологічних підходів до дистанційного навчання іноземних мов повинен бути теоретично та емпірично мотивованим, а не лише визначеним потребами ринку, як це досить часто сьогодні відбувається. Теорія та методика, освітня психологія, та інші сфери когнітивної науки стануть фундаментальними для створення психолінгвістичного підходу навчання іноземних мов. Науковці, які створюють курси дистанційного навчання іноземних мов повинні вибудувати та взяти до уваги основні категорії, які сприятимуть ефективному вивченню мов дистанційно.

Серед типових характеристик програм дистанційного навчання іноземних мов відзначимо: відносну легкість використання технологій навчання, що сприяє відстеженню прогресу студентів індивідуально, в порівнянні з дослідженням успішності великої кількості студентів в аудиторії та відносно високу ступінь мотивації, зрілості і досконалості типових користувачів, які здатні оцінити роботу дистанційного навчання.

У нашому дослідженні ми показали, що проблема вивчення психолінгвістичного підходу до навчання іноземних мов потребує значної уваги та дослідження. Перспективи **подальших нових наукових розвідок** полягають у вивченні теоретичних та практичних аспектів навчання іноземних мов дистанційно, та розробці дистанційних курсів навчання іноземних мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев А.А. Дистанционное обучение: сущность, технология, организация / А.А. Андреев, В.И. Солдаткин. М. : МЭСИ, 1999. – 196 с.
2. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / В.Ю. Биков. – К. : Атіка, 2008. – 250 с.
3. Поляков А.А. Системы дистанционного обучения / А.А. Поляков // Новые знания. –1996. – № 3. – С.34–35.
4. Clark R. E. Media will never influence language learning / R.E. Clark // Educational Technology Research & Development. – 1994. – 42(2). – P. 21–29.

5. Dudley-Evans T., & St. John M. Developments in English for specific purposes / T. Dudley-Evans & M. St. John. – Cambridge, England : Cambridge University Press. – 1998. – 234 p.
6. Kong D. K. Effects of task complexity on second-languages production / D. K. Kong. – Unpublished master's thesis, University of Hawai'i at Manoa, Honolulu. – 2002. – 230 p.
7. Long M. H. The role of the linguistic environment in second language acquisition / W. C. Ritchie & T. K Bahtia (Eds.), Handbook of second language acquisition. – New York : Academic Press. 1996b. – P. 413–468.
8. Long M. H., Doughty C., & Chaudron C. Task-based language teaching in foreign language education / M.H. Long, C. Doughty, C. Chaudron. – Honolulu, HI: National Foreign Language Resource Center. Retrieved February 3, 2003. – Режим доступа: http://www.nflrc.hawaii.edu/project_home.cfm
9. Pica T., Lincoln-Porter F., Paninos D., & Linnell J. Language learners' interaction: How does it address the input, output, and feedback needs of language learners? / T. Pica, F. Lincoln-Porter, D. Paninos, J. Linnel. – TESOL Quarterly. – 1996. – 30(1). – P. 59–84.
10. Yong J.R. MIT weighs the pro and cons of creating web pages for almost all courses / J.R. Yong //The chronicle of higher education. 2001. – V. XLVII. – №28. – P. 38–39.

РЕЗЮМЕ

И.С. Постоленко. *Психолингвистический подход к дистанционному изучению иностранных языков.*

Аннотация. Рассмотрены вопросы психолингвистического подхода к дистанционному обучению иностранных языков в высших учебных заведениях. Исследованы методологические, теоретические, методические, психологические и лингвистические аспекты дистанционного обучения. Обоснованы принципы, методы, формы и средства дистанционного обучения. Проанализированный эффективный способ составления учебных программ для дистанционного изучения иностранных языков. Охарактеризованы основные методические принципы и педагогические подходы обучения иностранным языкам. Подробно проанализированы три методические принципа обучения иностранным языкам: обучение на основе поставленных задач, обучение на основе собственного опыта, обучение на основе продуманной подачи информации.

Ключевые слова: дистанционная система обучения, психолингвистический подход, обучение на основе поставленных задач, обучение на основе собственного опыта, обучение на основе продуманной подачи информации.

SUMMARY

I.S. Postolenko. *Psycholinguistic approach to distance learning of foreign languages.*

Abstract. The question of psycholinguistic approach to distance learning of foreign languages in higher education is discussed. The methodological, theoretical,

psychological and linguistic aspects of distance education are presented. Principles, methods, forms and means of distance learning are suggested. The article analyzes effective way to conclude curriculum for distance learning of foreign languages. It characterizes the basic methodological principles and pedagogical approaches of teaching foreign languages. Detailed analysis of three methodological principles of teaching foreign languages is given: learning based on the tasks, learning from their experience, learning from deliberate presentation of information.

Nowadays in the time of the Internet technologies many aspects of our lives are transferred to the network, thereby accelerating the pace of development of information society and overcoming geographical barriers. Education is not an exception. Now it is not necessary to be located next to the teacher. There are many correspondence students. But its capabilities are very limited. Internet makes it possible to extend them to make distance learning truly complete and comprehensive.

Over the last decade many new suggestions and methods of learning foreign languages on the basis of the tasks in the distance form are proposed and investigated. However, they are all limited editions of individual proposals in teaching anthologies and not motivated by an analysis of the students' needs. Some of them have only limited communication tasks, which are reflected in the curriculum. A similar approach is reflected in the programs of distance learning of foreign languages. The main goal in the development of distance learning programs of foreign languages is to make fundamental choices among technology options. To be effective, distance learning of foreign languages should be carefully designed and based on a clear understanding of the needs of students and the study of relevant technologies. There is a big connection between the techniques used during classroom training and distance learning. Teacher working in the classroom can communicate with students and watch them in the learning process, taking into account their needs and preferences. Studying a language distantly, students do it at a distance removed from the teacher and at the same time, the process is primarily asynchronous. These two factors are potentially problematic in learning foreign languages.

Keywords: distance learning system, psycholinguistic approach based on learning tasks, learning from their experience, learning from deliberate presentation of information.